

שיעור 3: דפוס (צורות) טיעון

השלב הבא בתהליך ההפשטה הוא הכנסת המושג "דפוס טיעון" או "צורת טיעון".
הטיעון ג' הגיוני, וגם כל הטיעונים בעלי אותו דפוס טיעון הם הגיוניים. נשתדל להבין מושג זה,
לזהות את דפוס (צורת) הטיעון המסוים, ונביא טיעונים דומים בעלי אותה צורה.

עיי' שוב בטיעונים ג' וג' וכן השיעור הקודם.

ג. אין בן-אדם בעל זנב;	ג1. אין כלי-רכב בעל רגליים;
כל ישראלי הוא בן-אדם;	כל אופנוע הוא כלי רכב;
לכן אין ישראלי בעל זנב.	לכן אין אופנוע בעל רגליים.

האם ענית שטיעון ג' הגיוני?

אם הסכמנו שטיעון ג' הגיוני, גם טיעון ג1 הגיוני, וכן כל הטיעונים בעלי אותה צורה. ההגיון של טיעונים אלו אינו תלוי במשמעות המלים המופיעות בהם, אלא רק ב צורת הטיעונים. במקום המושג "צורת טיעון" נשתמש גם במושג "דפוס טיעון".

מה פירוש "צורת/דפוס טיעון"? את צורת הטיעון ניתן להציג על-ידי "נוסחה", תוך שימוש באותיות, כמו באלגברה. במקום כל אות אפשר להציב שם של קבוצה מסויימת או של תכונה מסויימת, כמו שבנוסחה אלגברית אפשר להציב מספרים במקום האותיות שבנוסחה.

ההצבות הופכות את צורת/דפוס הטיעון לטיעון. לכל צורת/דפוס טיעון יש אינסוף הצבות.

את צורת הטיעון של ג' נציין על-ידי הכנסת ג' בסוגריים:

- (ג) אין A שהוא B;
כל C הוא A;
לכן אין C שהוא B.

השלם: בטיעון ג' מציבים: במקום A _____ ,
במקום B _____ , במקום C _____ .

על-ידי הצבת "כלי רכב" במקום A, "בעל רגליים" במקום B ו"אופנוע" במקום C - נקבל את טיעון ג1.

נתבונן בטיעון הבא:

- ד. כל הכלבים בעלי זנב;
כל הפודלים הם כלבים;
לכן כל הפודלים הם בעלי זנב.

האם טיעון זה הגיוני? מהו דפוס הטיעון של ד'? תן את התשובות בעצמך לפני שאתה ממשיך.

את דפוס הטיעון ניתן להציג כך:

- (ד) כל A הם B;
כל C הם A;
לכן כל C הם B.

האם ייתכן שטיעון בעל צורה כזאת יהיה לא-הגיוני?

אם יש לך ספק בכך, נסה להציב במקום האותיות שמות עצם ותכונות, אשר יתנו טיעון שלא נראה הגיוני. האם הצלחת?

יש לזכור שעד עתה לא הגדרנו מהו טיעון "הגיוני" ואנו מסתמכים רק על התחושה שלנו.

נעבור לטיעון הבא:

- ה. כל הכלבים בעלי זנב;
כל החתולים בעלי זנב;
לכן כל החתולים הם כלבים.

אם שתי ההקדמות או אחת מהן היו שקריות, אזי ניתן היה להבין שהמסקנה יכולה להיות שקרית גם כן. אבל כאן אנו יודעים ששתי ההקדמות אמיתיות והמסקנה שקרית. משהו כאן לא בסדר.

כפי שנראה, פירוש הדבר שהטיעון אינו הגיוני. כל טיעון בעל אותו דפוס אינו הגיוני.

מצא מהו דפוס הטיעון והבא דוגמאות של טיעונים נוספים בעלי אותו דפוס.

הטיעון הנ"ל ודומיו אינם הגיוניים בתוקף צורתם, ולא בגלל משמעות המלים המופיעות בהם.

מה יקרה אם נחליף את השורות השנייה והשלישית בטיעון ה"? נקבל:

- ו. כל הכלבים בעלי זנב;
כל החתולים הם כלבים;
לכן כל החתולים בעלי זנב.

האם טיעון זה הגיוני?

כאן ההקדמה השנייה שקרית ואילו המסקנה אמיתית, ובכל זאת הטיעון הגיוני.

להבהרת העניין, נשתמש במושג מתחום המדע הבדיוני. אנו יכולים לדמיין לעצמנו קיומם של עולמות השונים מהעולם שלנו, אולם יש דבר אחד משותף לעולמות דמיוניים אלו ולעולמנו - ההיגיון. העובדות והתופעות בעולמות הללו שונות - אולם ההיגיון הוא אותו היגיון.

נדמיין לנו, למשל, עולם שבו גם ההקדמה השנייה היא אמיתית: עולם שבו חתולים הם סוג של כלבים (כפי שפודלים הם סוג של כלבים). בעולם כזה, מהטענה שכלבים הם בעלי זנב נובע שגם חתולים הם בעלי זנב. "תורת ההיגיון" אינה מעוניינת בשאלה אם טענה מסוימת היא אמיתית - דהיינו אמיתית בעולם שלנו; כל מה שמעניין מבחינה הגיונית הוא - מה נובע באופן הגיוני מטענות מסוימות, דהיינו - מתוך ההנחה שטענות אלו אמיתיות.

טיעון הגיוני יכול גם להכיל טענות אשר כולן שקריות בעולם שלנו - גם ההקדמות שקריות וגם המסקנה שקרית, למשל:

ז. כל החיות הדו-רגליות הן בעלות כנף;

כל הנחשים הם חיות דו-רגליות;

לכן כל הנחשים הם בעלי כנף.

זהו טיעון הגיוני! מדוע?

נתבונן בדפוס הטיעון הזה:

(ז) כל A הוא B;

כל C הוא A;

לכן כל C הוא B.

זהו דפוס טיעון הגיוני, הוא זהה עם דפוס טיעון (ד), ולכן הטיעון הוא הגיוני. ולכן, בעולם שבו כל החיות הדו-רגליות הן בעלות כנף וכל הנחשים הם חיות דו-רגליות, בעולם כזה כל הנחשים הם בעלי כנף!

מושגים והגדרות שהיכרנו בשיעור הזה:

צורת/דפוס טיעון הצבה בדפוס טיעון

